

Davis je vse natančno proračunila, koliko potrebuje delavska družina za hrano, koliko za obleko, vse malo s profesorsko pedanterijo. Naredili so potem hišico, kakršna je primerna za delavce in kakoršno si ameriški delavec lahko napravi s svojim zaslužkom, predno se oženi. V to hišico so nastavili neko delavsko rodbino s 6 osebami za čas razstave in jo z določenimi 500 dolarji hranili. Mož se je zavezal, da ves čas razstave ne bode porabil nič drugega denarja, nego tega, ki je odločen za ta poskus. Hodil je pa na delo in prihajal v to hišico domu jest in zvečer spat. Žena je opravljala domača opravila, ker je tako proračunjeno, da ženi ni potreba služiti.

Vsak mesec so osebe tehtali, da so se prepričali o vspehu tega poskusa. Govori se, da se je poskus dobro obnesel. Po našem mnenju pa vendar vsa stvar nima pravega pomena. Po taki najeti rodbini na razstavi se ne morejo še faktične razmere delavcev presojudati. Ni se pri tem poskusu oziralo na bolezni, katerih se nobena rodbina ne izogne, pa tudi ne na to, da pridejo časi, ko ni dela. Še mnogo drugih okoliščin je v življenju, ki se ne dajo predstaviti na kakem takem poskusu.

Razstava v Čikagu se je tudi s tem odlikovala, da je imela veliko igračo. Tukaj je bilo napravljeno 250 čevljev visoko kolo. Na tem kolesu je ob obodu viselo 36 vagonov, v katerih je bilo za 4400 ljudi prostora. To kolo je seveda gonil parni stroj. Ljudje, ki so se hoteli zabavati, so se useli v vagone, in kolo se je sukalo in jih je vzdigovalo in doli izpuščalo.

Amerikanci so sprva mislili, da bi zgradili še večji stolp nego Eifflov. To bi se bilo seveda dalo, ali to bi ne bilo drugega kakor posnemanje Francozov. Da bode kaj posebnega, je inženir Washington Gale Ferris se izmislil, da napravi omenjeno kolo. Osnovala se je bila posebna delniška družba, s 600.000 dolarjev kapitala, ki je uresničila to idejo. Ta kolo se je delal 6 mesecev. Sprva vozili so za poskušnjo zastoj razne delavce in časnikarje. Kolo z ljudmi, ki so se vozili, je tehtalo 1200 ton. To visoko kolo se je videlo od daleč in je imelo mnogo občudovalcev, gotovo ni nič manj, kakor Eifflov stolp.

Obrtnijske raznoterosti.

Železni lot, kateremu ne škoduje niti vročina niti voda, se naredi iz 10 delov fino presejane ilovice, 5 delov fino presejanih železnih opilkov, 2 delov navadnega jesiha in 3 delov vode.

Dobro sredstvo proti lesnemu črvu je kreozotno olje iz osfaltnih tovarn. Z njim se namaže les in črv izgine. Neka Angleška komisija je pa priporočila, da se naj opravo, katere se je lotil lesni črv, postavi v dobro zaprti prostor in vanj postavi čašico bencina. Bencinova para pokonča črve. Ko je bencin izhlapil, se dolije nov, tako dolgo, da se najdejo mrtvi črvi v sobi.

Rusko sredstvo proti molom v kužovini. Vzemi močnega špirita in deni vanj nekaj kafre in zmlete lupine španjskega popra in vse deni nekaj dni na peč ali pa na solnce, dokler se kafra ne razstopi. Na to se ta tekočina precedi. Če kožuhovina s to tekočino enakomerno poskropiš in zaviješ v platno, se je ne lotijo molji.

Kmetijstvo.

Škodljivci sadnega drevja.

(Dalje.)

Črna češnjeva listna osa. (*Eriocampo odumrata.*) Ličinka tega mrčesa nahaja se navadno od Kresa do sv. Mihela na listji češenj, češpelj in breskev, včasih pa tudi na hruškah. Svetle, majhne, črne polžaste ličinke zgrizejo listje in s tem napravijo veliko škodo. Ko jeseni začenja listje rumeneti, zlezejo ličinke z dreves v zemljo, kjer se premene v bube.

Kot pripomoček proti temu mrčesu priporočajo globoko razkopavanje pomladi okrog drevesa, da mrčes ne more izleteti, in pa uničenje ličink na drevju. Dobro je pa tudi potresanje z žveplom ali pa s prašenim apnom.

Češnjeva muha. (*Spilographa cerasi.*) V juniji in juliji nastopijo te muhe v večjem številu. Ličinke namreč prezimijo v zemlji, kjer se premeni v majhno bubo in se žuželka razvije v maji. V juniji polaga ta muha svoje jajčica v češnje, ki se potem izpridijo, ko se izležejo ličinke. Najbolje sredstvo proti temu mrčesu je, če se tla okrog drevesa razkopujejo pomladi, predno žuželke izlete.

Češplja ima mej žuželkami zlasti tri sovražnike, češpljevega zavrtača (*Rhynchites cupreus*), češpljevega zavijača (*Tortrix funebrana*) in pa češpljevo oso (*Thenthredo fulvicornis*). Ličinka prvega teh mrčesov živi še od nezrelega češpljevega mesa, druga od zrelega, in tretja pa od nezrelih jadr. Prva žuželka je rilčkar bakrene barve, ki se pokaže v maji ali juliji na drevesih. Škodo napravlja s tem, da obgrize mlado brstje in mladike, ter leže jajčica v nezrelo sadje, ki potem kmalu pade na tla. Ličinka še potem kaci pet tednov živi od velega sada, potem pa zleze v zemljo, kjer se premeni v bubo in jeseni ali pa pomladi se pa razvije hrošec. Hrošči, ki se jeseni razvijo, prezimijo na drevesu kje v kaki lubovi razpoki. Tega škodljivca najbolje preganjaš, ako pobereš in uničiš vse zelo sadje, ki je palo na tla in je pokončal in lub drevesa jeseni osnažiš, da ogrebeš hrošče, ki so na drevesu hoteli prezimiti.

Drugi mrčes se okoli ličink nahaja v zrelih češpljah, pa tudi v breskvah in takemu sadju pravimo, da je črivo. Tudi proti temu mrčesu borimo se najbolje s tem, da nabiramo poškodovano sadje, predno so izlezele ličinke in ga uničujemo.

Tretja žuželka leže svoje jajčica že v cvetje in izlegle ličinke se potem žive od koščinega jedrca. Vsled tega se tak sad ne razvije, temveč kmalu pade na tla. Iz sadu, ki je pal na tla izleze ličinka, ki zleze v zemljo, kjer se zaprede in prezimi, spomladi se pa žuželka dalje razvije in izleti. Tudi proti temu škodljivcu je najbolje sredstvo, ako se nezrelo sadje nabira in uničuje. Lahko se daje prašičem. Nikakor pa ni priporočati tacega sadja metati na kompostni kup, ker s tem bi le prav pospešili pomnoževanje tega mrčesa, ker ličinke bi lahko prišle v

zemljo. Tudi je dobro, če se zemlja prekopava okrog drevesa ali pa z apnom gnoji, ter ličinke uničujejo.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Deset pravil za sadjarje. 1. Nikdar ne pusti poškodovanega ali bolnega drevesca. 2. Mladega drevesca ne sadi v blato ali pa ob mrazu. 3. Daj sveže vsajenim drevesom v varstvo proti vetru in viharju, proti plugu in brani nekaj kolov, ki morajo biti ravni in gladki, dokler jih potrebujejo. 4. Obrežuj krono, dokler je ne more nositi deblo brez pomoči kola. 5. Glej da bode okrog drevesca vedno rahlo in brez plevela; pri tem pa ne rani debela ali drevesca. 6. Po letu in po zimi preganjaj drevesom sovražnike, da bodeš od drevesa imel kaj dobička. 7. Drevo precepi, ne da bi zgubljal čas, ako ti ne ugajajo prvi sadovi. Cepiti pa morajo vselej izurjene roke. 8. Pridno gnoji sadnemu drevju, če je bogato rodilo, da bode tudi v bodoče polno. 9. Zavaruj rane, katere prizadeneš pri čiščenju dreves; nepokrite vreznine pomenjajo začetek konca drevesu. 10. Pri spravljanji sadja brez potrebe ne lomi vej in vejic; ti sam jih ne moreš nadomestiti.

Poučni in zabavni del.

† Dr. Franjo Rački.

(Konec.)

Koncem l. 1865. ga zopet vidimo v hrvaškem saboru in on je izdelal adresu z dne 10. februarija 1866. in je bil izbran v odbor, ki se je imel pogajati z enakopravnim ogerskim odborom, o državni zvezi mej Hrvaško in Ogersko. V tem času je Rački izdal knjižico, v kateri neovrgljivo dokazuje, da Reka pripada Hrvaški ne pa Ogerski. Dne 26. julija 1866. je bil izbran in dne 10. aprila 1867. je bil potrjen Rački za predsednika jugoslovanske akademije znanosti in odpuščen iz službe šolskega nadzornika.

Od tega časa se je še bolj zanimal za znanost, manj pa za politiko. Do leta 1871. je bil še v saboru in se nikakor ni vjemal s tedanjimi dogodki. Od leta 1872. pa ni v javnem političnem življenju več deloval, le še za nekatere liste je zopet pisal. Še le lani je zopet nekoliko bolj v javnost stopil, ko je posredoval mej obema opozicijama. Zjedinjena opozicija je namreč delo njegovo. Račkovo delovanje na političnem polju je bilo v tesni zvezi z njegovim znanstvenim, in razsvetlilo je marsikako temno stran hrvaške zgodovine.

Dne 5. junija l. 1867. je akademija znanosti v Zagrebu, ki se je bila ravno osnovala, imela prvo izredno sejo in dne 28. julija se je slovesno otvorila in Rački je tedaj dobil novo priložnost za znanstveno delovanje. On je kot predsednik že v prvi seji jasno načrtal osnovo za delovanje akademije, katere se drži akademija še sedaj in jej bode še dolgo vodilo. Uspeh akademije je baš zaradi tega tako velik, ker ima jasno izražen smoter in se tudi strogo tega smotra drži. Rački je izvajal osnovo, katero je razvil, ne le kot predsednik, temveč i kot delavec. Od začetka akademije, do smrti je pisal razne

večje in manjše razprave, največ zgodovinske za akademijo. On je bil duša temu zavodu. Ni pisal le sam, temveč je druge vzpodbujal k znanstvenemu delovanju, bil je nekak duševni vodja vsemu delovanju akademije. Umrlim članom je pisal nekrologe. Poganjal se je tudi za osnovo vseučilišča in drugi znanstveni zavodi kakor arhiv, muzej i. t. d. imeli so v pokojniku vselej toplega zagovornika, posebno dokler je deloval na političnem polju.

Poglejmo malo nazaj, kako so je osnovala akademija. Misel o takem učenem društvu rodila se je že za ilirske dobe in je pozneje še bolj dozorela. Ta misel se pa ni mogla uresničiti, dokler ni napočila ustavna doba. Še le z začetkom ustavnega življenja se je začelo resno misliti, da se akademija zares osnuje. Dne 10. dec. 1860. leta izročil je škof Strossmayer banu Šokčeviću pismo z darom 50.000 gld., s katerimi se je položil temelj akademije. Leta 1863. je v načelu bila potrjena akademija, ali otvoriti se pa še ni mogla, ker se dotični načrt zakona ni bil potrdil.

Predelana pravila so se leta 1866. predložila vladi v potrjenje, ali akademija se je pa vendar mogla osnovati še le drugo leto. Dne 17. januarja 1867. leta bil je odobren poslovnik in dne 10. aprila sta bila imenovana škof Strossmayer pokroviteljem in Rački predsednikom akademije. Pri vseh delih je sodeloval Rački, bil desna roka Strossmajerjeva.

V prvi svečani seji je Rački izvrstno govoril o potrebi, da se povzdigne narod do samostojne civilizacije, da si osnuje samostalo književnost in umetnost, da bode svoboden in samosvoj na polju duševnega delovanja. To je bil program akademije, katerega je do danes lepo izvajala pod vodstvom njegovim. Dan slovesnega otvorjenja akademije je bil za Zagreb pravo slavlje, došli so bili tudi odposlanci iz Slovenije in Srbije. Tako slavnih trenutkov je tudi malo v življenju slednega naroda, kakor je bil, ko je Rački pozdravljal mnogobrojno zbrano občinstvo, ta veliki dan, ko se je začela nova doba za jugoslovansko znanost in umetnost. Od tedaj je Rački vedno delal za akademijo in v svojih spisih pojasnil mnoge temne strani jugoslovanske zgodovine. Zgromadil je pa tudi ogromno gradivo za bodočega životopisca.

Pa ne le z znanstvenim delovanjem je imel Rački mnogo truda, temveč imel je tudi vedno polne roke upravnega dela za akademijo. Koliko je imel dela in skrbi, predno se je dozidala akademijska palača z galerijo slik. Začela se je zidati l. 1877. in dodelana je bila l. 1880.

Pokojnik se je veselil napredka vsakega slovanskega naroda. To se je videlo, ko je v glavnem zboru akademije kot predsednikov namestnik naznanjal, da se je v češki akademiji v Pragi osnoval nov hram za češko prosveto.

Pa ne le za akademijo, temveč tudi drugače je deloval za hrvaško književnost. Tako je imel „Vjenac“ v njem jednega najmarljivejših sodelavcev. Pisal mu je črtice iz hrvaške in sploh slovanske kulturne zgodovine.

Odlikovala je pa pokojnika poleg izredne marljivosti,